

10 KLIMA-
VETT-
REGLER

NASJONALE KLIMAVETTREGLER

En idébank og et bidrag til inspirasjon for klimainnholdet i partiprogram 2017–2021

I 2015 fikk vi endelig en sårt etterlengtet global klimaavtale! Høsten 2017 holdes første stortingsvalg etter at Norge sluttet seg til klimaavtalen. Mens andre land som vi gjerne sammenlikner oss med har redusert sine klimagassutslipp, har norske klimagassutslipp økt! Sørg for at ditt parti går til valg med en klimapolitikk som sikrer at Norge tar problemene på alvor og kutter egne klimagassutslipp nå. Sjekk forslagsfrister og programprosesser!

Paris-avtalen slår fast at større global temperaturstigning enn fra 1,5 til 2 grader ikke kan tolereres. Nå er verden på vei mot 4–6 graders oppvarming. Som et rikt oljeproduserende land, har Norge et særlig ansvar for å gjennomføre store utslippskutt hjemme og for å bidra til å utvikle det globale nullutslippsamfunnet. Vern av regnskog er en viktig innsats fra Norge, men ingen unnskyldning for høye klimagassutslipp hjemme.

Norge må systematisk redusere egne klimagassutslipp, og skape et nullutslippsamfunn på hjemmebane innen 2050. IPCCs femte hovedrapport viser at utslippsreduksjonene som oppnås fra nå og til 2030, har særlig stor betydning for mulighetene til å nå klimamålene.

Rike industrialiserte land bør redusere egne utslipp opp mot 80 prosent innen 2030. Venter vi med utslippskuttene, får vi enda dårligere tid, mindre mulighet til å utvikle klimavennlige produkter og tjenester og mindre handlefrihet. Bærekraftig velferd ivaretas gjennom å skape nye arbeidsplasser og næringsmuligheter på veien til nullutslippsamfunnet.

Klimavalgalliansen ønsker å inspirere alle partier til viktige politiske grep som Norge kan gjennomføre for å komme i gang med rask reduksjon av Norges klimagassutslipp og påvirke i riktig retning internasjonalt. Mange av tiltakene som foreslås her, kan også bidra til økonomisk gevinst og næringsutvikling.

Både engasjerte borgere og politikere har muligheten til å bidra i arbeidet med å omstille Norge. Sørg for at ditt partis politikk medvirker til å stanse klimagassutslipp og miljøødeleggelser. De nasjonale klimavettreglene bør inkluderes i ditt partis program for 2017–2021!

Hver dag øker mengden av klimagasser i atmosfæren.

Det er ingen grunn til å vente!

Les mer på www.klimavalgalliansen.no #klimavalg

Klimavalgalliansen er en partipolitisk nøytral allianse av organisasjoner og samfunnsaktører, med et felles krav om en mer ansvarlig norsk klimapolitikk. Klimavalgalliansen består blant annet av et bredt utvalg av miljøorganisasjoner, fagforeninger, kirkesamfunn og andre livssynsorganisasjoner.

«Nasjonale klimavettregler» er utarbeidet som en «idébank» og hjelp til alle politikere som vil utvikle god klimapolitikk. Innholdet er utarbeidet etter innspill fra en rekke fagmiljøer og organisasjoner og tar utgangspunkt i Klimavalgalliansens felles plattform.

KLIMAVALGALLIANSENS FELLES KRAV

- Kutt norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsettinger og klimapanelets anbefalinger
- Vis solidaritet og klimarettferdighet
- Skap rettferdig omstilling – 100 000 nye klimajobber nå
- Brems norsk oljeutvinning
- La folket bli en del av løsningen
- Invester i klimaløsningene

De nasjonale klimavettreglene bygger på Klimavalgalliansens felles krav og eksemplifiserer disse. Klimavettreglene er en samling innspill og ideer fra medlemmene og er utarbeidet av en arbeidsgruppe på vegne av alliansen, uten at alle organisasjoner nødvendigvis hefter for samtlige elementer.

KLIMASMART STYRING

– mot et bærekraftig nullutslippssamfunn

Klimavalgalliansen krever kutt i norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsettinger og klimapanelets anbefalinger.

Forskernes mest beskjedne vurdering for 2-gradersbanen er et klimamål for Norge på minimum 50 prosent utslippskutt (basisår 1990) innen 2030. Dette må i tillegg oppjusteres for å ta høyde for 1,5 gradersbanen. For å nå et så ambisiøst mål kreves det en helhetlig tilnærming fra alle sektorer og aktører, systematisk oppfølging og tilstrekkelig finansiering. Klimahensyn må inngå i alle relevante styrende planer og vedtak. Jo lenger en venter, dess vanskeligere blir det å oppnå nødvendig utslippsreduksjon. Risiko for å tape konkurransekraft rundt utvikling av nye klimavennlige tjenester og produkter vil øke.

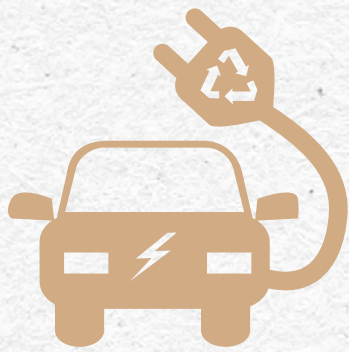
Vi har svært dårlig tid, og utfordringene øker for hver dag vi mister. Om Paris-avtalen skal innfris, må vi handle nå!

Britisk klimalov (2008) skal sikre reduksjon av klimagassutslipp med 80 prosent innen 2050. Målene er satt i lovs form, og diskusjonen dreies derfor mot hvordan man best kan nå målene både på kort og lang sikt. Loven følges opp av et uavhengig ekspertorgan, Committee on Climate Change, som gir vitenskapelig baserte anbefalinger til regjeringen og rapporterer om måloppnåelsen til Parlamentet.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Etabler nasjonalt klimabudsjett for Norge i samspill med EU for å holde den globale oppvarmingen innenfor 1,5–2-gradersbanen. Forskernes vurdering av 50 prosent utslippskutt (basisår 1990) i Norge innen 2030 som minimumsmål må oppjusteres for å ta høyde for 1,5 gradersbanen.
- Etabler en helhetlig plan for hvordan sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft skal ivaretas.
- Sett sektormål (også kvotepliktig sektor) som samlet oppfyller nasjonale mål, med tydelige utpekte ansvarsforhold og frister.
- Sikre at de 25 største utslippspunktene i Norge får egne målsettinger og tett oppfølging.
- Sett mål om fossilfrie byer innen 2030 (transport, havn, oppvarming og avfallsforbrenning).
- Innfør obligatorisk miljøstyring for landet som helhet og for næringssektorer, fylker og kommuner fra 2018.
- Innfør obligatorisk klimagassregnskap og miljøstyring for virksomheter med over 10 ansatte eller CO₂-utslipp på over 10 tonn per år.
- Behandle klimagassregnskap og klimabudsjett sammen med årlig statsbudsjett, og vedta ytterligere nødvendige tiltak og finansiering for å nå klimamålene.
- La statsministeren rapportere «rikets klimatilstand» årlig til offentligheten.
- Innfør operativ klimalov. Grunnlovens § 112 skjerper statens plikt til å verne miljøet for den enkelte og for kommende generasjoner.
- Sikre at kommuner og bykommuner kan vedta nødvendige lokale klimatiltak som miljødifferensierte avgifter, nullutslippssoner, kjøprising osv.
- Iverksett informasjonstiltak, opplæring og involvering av innbyggerne om klimaufordringene og hvordan de skal håndteres i samsvar med Paris-avtalens artikkel 12.

GRØNN TRANSPORT

Klimavalgalliansen krever kutt i norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsettinger og klimapanelets anbefalinger.

Transport står for over 1/3 av CO₂-utslippene i Norge. Å fjerne utslipp fra biler, busser, ferger, skipstrafikk og fly er noe alle land må gjøre. Transporten på vei må være utslippsfri i 2030, og singelbilismen må reduseres. Samtidig gir omleggingen av transportsektoren store potensielle forretningsmuligheter. I forbindelse med omlegging til nullutslippsløsninger for biler, tungtransport, kollektivtransport og skipstrafikk kan Norge ta en ledende posisjon.

Norwegian Centres of Expertise
NCE Maritime CleanTech

Urban Water Shuttle er et konsept for en utslippsfri «bybane» til sjøs utviklet av næringsklyngen NCL Maritime Cleantech. En hurtiggående og grønt konsept for kollektivtransport på vannet med fokus på skrog i energieffektivt og bærekraftig materiale og lavere vedlikeholds- og driftskostnader.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

Reduksjon av transportbehov

- Fastsett mål for redusert personbiltransport i større byer.
- Vær en pådriver for smart arealplanlegging, for eksempel i form av fortetting ved kollektivknutepunkt og -akser, tilrettelegging for sykling, gange og samkjøring, forrang for kollektivtransport og bruk av bilrestriksjoner i form av færre parkeringsplasser, bilfrie soner, miljødifferensierte bompenger og køprising.
- Vær en pådriver for bedre logistikk-løsninger og samhandling i varetransporten.
- Innfør sterkere insentiver for overgang fra transport med trailer og fly til bane og sjø, for eksempel gjennom økt drivstoffavgift og/eller miljødifferensiert kilometeravgift for tyngre kjøretøy.
- Stopp planleggingen av nye firefeltsveier mellom byer i Norge. Forbedre i stedet eksisterende veier av for å oppnå bedre lokalsamfunn og bymiljø og tryggere, raske veier.
- Innfør en nasjonal reise-app som gjør det mer lettvis å reise kollektivt over alt.

Fossilfri og nullutslippstransport

- Vurder som nasjonalt mål at veitrasporten skal være utslippsfri i 2030.
- Vurder fossilfri kollektivtransport som nasjonalt mål fra 2025.
- Vurder som mål at nye solgte personbiler skal være utslippsfrie fra 2020, lette varebiler fra 2022 og lastebiler fra 2025, og om øvrige behov kan dekkes gjennom bruktbilmarkedet. Avgifter og økonomiske virkemidler vil være viktig for å stanse salget av biler med forbrenningsmotor.
- Gjennom Enova, sikre tilstrekkelig infrastruktur for lading av elkjøretøy og elfarkoster. Sørg for at verdikjeder etableres for hydrogen og bærekraftig biodrivstoff.
- Gjør støtteordning for elbusser, ladbare hybridbusser og hydrogenbusser til bruk i kollektivtransport rettighetsbasert.
- Informer om klimagassavtrykk ved valg av ulike reisemåter.

Tog

- **Overfør gods- og passasjertrafikk fra innenlandsfly og trailer til tog:** Rust opp banene mellom landsdelene og til Sverige for å gi økt kapasitet og reduserte reisetider, og bygg dobbeltspor på trafikksterke strekninger. For godstrafikken er modernisering og utbygging av godsterminalene viktig.
- Vurder høyhastighetstog mellom landsdelene framfor firefelts fergefri motorvei og andre større veiprosjekter.
- Utred videre utvikling av togtransport i Norge.

Transport til havs

- Sett som mål at bare nullutslippsferger, dvs. rene batteriferges og hybride batteri /hydrogenferger, skal være tillatt fra 2030.
- Innrett fergeanbud slik at nyere eksisterende ferger bygges om og gamle ferger byttes ut med nullutslippsferger med energieffektive skrog.
- Sikre nullutslippsløsninger i anbud for hurtigbåter og andre maritime løsninger som bybane til havs (Urban Water Shuttle).
- Innfør miljødifferensierte havneavgifter.

- Sikre at EUs krav om landstrøm / fossilfritt landligge i større havner innfris innen 2025.

Fly

- Sett ambisiøse mål for klimagassreduksjon i tett samspill med flyindustrien.
- Innfør en avgiftspolitik som sikrer at luftfartens samlede klimagassutslipp reduseres
- Støtt utvikling og innfasing av alternative drivstoff fra fornybare kilder, forutsatt bærekraft i drivstoffet kan sikres.
- Stans ytterligere utvidelser av store flyplasser som Gardermoen og Flesland.

INDUSTRIUTVIKLING FOR ET NULLUTSLIPPSSAMFUNN

Klimavalliansen krever kutt i norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsettinger og klimapanelets anbefalinger.

Fra 1990 og frem til 2014 har prosessindustrien redusert egne klimagassutslipp med om lag 40 prosent, på samme tid som produksjonen har økt med 37 prosent. Sektoren står tikevel for rundt 1/5 av norske CO₂-utslipp, hovedsakelig fra stasjonær forbrenning og prosessutslipp.

Det er behov for omfattende teknologikrav for å redusere disse klimagassutslippene, selv om norsk industri er kvoteregulert. I Norsk Industris visjon «Økt verdiskaping med nullutslipp i 2050» skisseres et veikart med konkrete steg på veien mot nullutslipp av klimagasser for industrisektoren innen 2050, samtidig som produksjonen økes. I lavutslippssamfunnet vil det være økt etterspørsel etter produkter med lite karbonavtrykk i produksjon og ved bruk. Den norske prosessindustrien er godt posisjonert for dette.

Tizir Titanium & Iron (TTI) vil ta i bruk ny miljøteknologi ved smelteverket i Tyssedal. Kull skal erstattes av hydrogen i produksjonsprosessen. Hvis det viser seg å fungere i stor skala, kan dette bidra til å redusere energiforbruket i produksjonen med ca. 40 prosent og CO₂-utslippene med 90 prosent.

Foto: Tizir, Sigbjørn Fjellheim

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Sett nullutslippsmål for industrisektoren innen 2050, og bryt dem ned i ambisiøse, konkrete og stegvise reduksjonsmål og tiltak.
- Sørg for at industrien får den risikoavlastningen som trengs for å investere i utvikling og implementering av ny teknologi.
- Sikre omfattende energieffektivisering, for eksempel gjennom økt varmegjenvinning i raffinerier, effektivisering av ovner/kjeler og elektrifisering av turbiner.
- Sikre utfasing av fossile energibærere i industri der det er mulig, ved overgang til elkjeler, varmepumper, hydrogen, biogass/-oljer eller andre fornybare løsninger. Avvikle gasskraftverkene.
- Fas ut bruk av kull i ferrosilium- og prosessindustri gjennom bruk av trekull/hydrogen, og muliggjør vekst i produksjonen uten å øke globale utslipp.
- Stimuler til etablering av ny industri innrettet på et lav- og nullutslippssamfunn: Legg til rette for samlokalisering for utnyttelse av energiressurser, råvarer, teknologi, infrastruktur og gjenvinning av avfallsprodukter.
- Sikre bevilgninger til større pilotanlegg for karbonfangst og -anvendelse som ved avfallsforbrenning på Klemetsrud og Norcem Brevik. Ved tilfredsstillende resultat, innfør dette raskt for alle slike aktuelle anlegg.

BÆREKRAFTIG MAT

Klimavalgalliansen krever kutt i norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsettinger og klimapanelets anbefalinger.

Størsteparten av utslippene fra jordbruk er knyttet til fôr- og husdyrproduksjon. Det meste av metanutslippene kommer fra fordøyelse av fôr, mens en mindre del kommer fra husdyrgjødsel. Lystgassutslipp kommer fra lagring av husdyrgjødsel og bruk av husdyr- og kunstgjødsel. Til sammen utgjør utslipp fra gjødsel over 30 prosent av totale utslipp fra jordbruket. Lystgassutslipp er først og fremst forårsaket av nitrogenavrenning, dyrking av myr og bruk av torv i hagejord.

I Frankrike ble det i 2015 vedtatt en ny lov som forbyr de store matvarekjedene å destruere usolgte matvarer. Loven pålegger supermarkeder å donere usolgt, men fortsatt spiselig mat til veldedighet eller sørge for at kassert mat går til dyrefôr.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Sikre en ambisiøs plan for bærekraftig fossilfritt havbruk og landbruk innen 2025.
- Skjerp krav til lavutslippsteknologi og miljøhensyn i havbruksløyver.
- Stans nydyrking av myr.
- Styrk biogassproduksjon fra husdyrgjødsel og biorest fra havbruk. Støtt forskning og utvikling av anlegg som kan produsere bioenergi fra organisk restmaterie.
- Hindre matsvinn gjennom å forby kasting av mat fra butikker, innføre nye løsninger og bedre datostempling og å gjennomføre omfattende holdningskampanjer.
- Reduser forbruk av rødt kjøtt, og frem økt konsum av grønnsaker og bærekraftig sjømat.
- Reduser avhengigheten av importert kraftfôr, øk matsikkerheten og forhindre gjengroing gjennom høyere importavgift på kraftfôr og fiskefôr.
- Innfør tiltak som faser ut bruk av soya som kommer fra tidligere regnskogområder.
- Belønn bønders evne til å ta vare på jordkvaliteten, drive miljøvennlig landbruk og produsere mindre intensivt. Iverksett tiltak for å bygge opp det organiske innholdet i matjord.
- Sikre bruk av frilandsbeite. Snu utviklingen vekk fra spesialisering i kjøttproduksjonen, tilrettelegg for kombinert melke- og kjøttproduksjon med lavere utslipp per enhet.
- Innfør krav om kjøttfri dag i alle offentlige virksomheter fra 2018.
- Innfør krav om 20 prosent økologisk mat i alle offentlige virksomheter fra 2018.
- Still krav om 15 prosent økologisk mat i dagligvarebutikker innen 2020.
- Vurder merkeordning for klimafotavtrykk for dagligvarer, klær og elektronikk.

BYGG OG ENERGIBRUK

Klimavalgalliansen krever kutt i norske utslipp i tråd med Paris-avtalens målsetninger og klimapanelets anbefalinger.

I Norge dekker elektrisk kraft en betydelig andel av energibehovet i bygg, til oppvarming, belysning og elektriske artikler. Å fjerne utslipp handler i hovedsak om å fjerne utslipp fra oljefyring og annen oppvarming med fossil energi samt å energieffektivisere. Frigitt strøm fra energieffektivisering kan brukes til å erstatte fossil energibruk i andre sektorer som transport og industri. I byggefaser er krav til miljøvennlige bygg, livssyklusanalyse for materialer og gjenbruk svært viktig for å minimalisere klimafotavtrykket.

Powerhouse er et samarbeidsprosjekt som består av flere aktører i Norge. Sammen jobber de for å redusere energibruken i bygg – plusshus. Første prosjekt var Kjørbo i Sandvika, hvor det rehabiliterte bygget ikke bare har redusert energiforbruket med 90 prosent, men som også produserer overskudd av energi.

Foto: Asplan Viak, Chris Aadland

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Forby bruk av fossil oppvarming i boliger og kontorbygg fra 2018, både for grunnlast og spisslast. Legg til rette for overgang til varmepumper, solenergiteknologi, fjernvarme, geotermisk varme, bærekraftig flisfyring osv.
- **Innfør støtteordninger som fremmer energieffektivisering og raskere utfasing av fossil energi.**
- Bruk teknisk forskrift til å heve krav til nybygg til plussstandard, og innfør obligatorisk livssyklusanalyse ved større materialvalg.
- Øk bruken av tre i bygg.
- Påse at det innføres smarte energisystemer og tilstrekkelig infrastruktur for lading av elbil i nye og eksisterende bygg.
- Innfør omfattende energieffektiviseringsprogram for blant annet optimalisering av strømstyringsanlegg og etterisolering.
- Innfør lekkasjekontroll og oppsamling av fluorerte klimagasser som HFK, PFK og SF₆. Frem bruk av HFK med lavere vekt- og fyllbehov i kuldemedium. Øk bevisstgjøringen rundt dette.

SOLIDARITET OG KLIMARETTFERDIGHET

Klimavalgalliansen krever solidaritet og klimarettferdighet.

Norge har et særlig ansvar for å gjennomføre store utslippskutt hjemme og å bidra sterkt til en klimavennlig utvikling globalt. De globale klimagassutslippene er forårsaket av høyt forbruk av kull, olje og gass. Samtidig har dette bidratt til økonomisk framgang i oljeproduserende land som Norge.

De som rammes hardest av klimaendringene, er de som har bidratt minst til global oppvarming: fattige land og kommende generasjoner. Det er dypt urettferdig og i sterk kontrast med FN's nye utviklingsmål. Det øker avstanden mellom fattige og rike, hindrer utvikling, bygger opp under konflikter og flyktningestrømmer og truer internasjonal stabilitet. Rike land har et historisk og moralsk ansvar for å finansiere nødvendig klimatilpasning i fattige land, redusere behovet for klimaflukt og fremme bærekraftig utvikling basert på fornybar energi. Norges internasjonale klimasatsing må styrkes betraktelig.

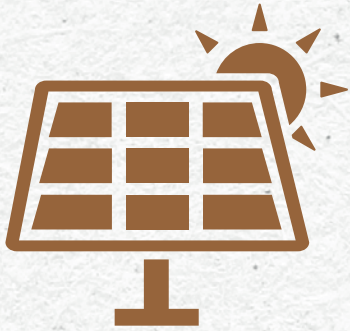
Joseph E. Stiglitz' modell: en avgift på klimagassutslipp der 20 prosent av inntektene overføres til fattige land til fordel for klimavennlig utvikling og tilpasning.

James Hansens modell «karbonavgift til fordeling» (KAF): en karbonavgift ved utvinningspunktet eller importhavn for olje, kull og gass. Avgiften fases inn med en lav sats, men øker for hvert år. Alle inntektene blir utbetalt som et likt beløp til hver innbygger i landet.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Overfør minst 1 prosent av norsk bruttonasjonalinntekt til klimatiltak i fattige land. Øk Norges bidrag til Det grønne klimafondet til minst 2 milliarder kroner per år, og styrk satsingen på prosjekter innen fornybar energi i utviklingsland gjennom Norfund og mobilisering av privat kapital.
- Arbeid for internasjonal karbonpris med innebygde overføringer til fattige og utsatte land.
- Innfør gradvis økende karbonavgift på nasjonalt nivå (se ulike modeller nedenfor).
- Arbeid for reduserte klimagassutslipp fra global landsektor (skog, dyrket mark, beite, myr, bebyggelse og utmark), som binder tre ganger så mye karbon som det som finnes i atmosfæren.
- Støtt Frankrikes «4-promille-initiativ» med å øke det organiske innholdet i jord.
- Øremerk bistand til utvikling av bærekraftig småskalalandbruk i utviklingsland. Industrielt landbruk beslaglegger 70 prosent av landbruksjorden, men produserer bare 30 prosent av maten som spises. Småskalalandbruk reduserer sult og fattigdom og er mer klimavennlig.
- Trapp opp finansieringen av det norske klima- og skoginitiativet til 6 milliarder årlig innen 2025, og innfør tettere oppfølging.
- Arbeid for at finansiering av regnskogbevaring ikke blir en del av kvotemarkedet og ikke brukes av industriland for å oppfylle deres utslippsforpliktelser.
- Øk innsatsen internasjonalt i CCAC for å bidra til utslippsreduksjon i forbindelse med avfallshåndtering og HFK- og metanutslipp fra olje- og gassproduksjon og tungtransport.
- Vurder utvikling av kvotehandel. Om Norge skal benytte seg av markedsbaserte mekanismer, må reelle utslippsreduksjoner oppnås og dobbeltkreditering hindres.

GRØNT NÆRINGS LIV

– grønne jobber

Klimavalgalliansen krever rettferdig omstilling – 100 000 nye klimajobber nå!

Norge vil ikke lenger oppleve vekst i olje- og gasssektoren. Vi trenger raskt flere ben å stå på for å sikre ny næringsutvikling og nye arbeidsplasser. Norge har et fortrinn i omstillingskappløpet ved at nesten all kraftproduksjon allerede kommer fra fornybare kilder.

Vi må nå gripe muligheten til å omstille øvrige sektorer raskest mulig og utvikle grønne tjenester, løsninger og produkter som resten av verden vil ha behov for. Smarte politiske grep må gjøres for å styrke hjemmemarkedet og tilrettelegge for nye grønne næringer og verdikjeder. Der det er utslipp, er det også muligheter!

Eksporten av dansk grønn energiteknologi øker stadig. Fra 2013 til 2014 vokste denne grønne eksporten med 15,4 prosent og stod for 43,6 milliarder DKK. En bidragsyter til de gode tallene er State of Green, det offisielle markedsføringsapparatet for grønn dansk teknologi, som samler ledende aktører innen energi, klima, vann og miljø og kobler disse opp mot internasjonale interessenter.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Øk kapitaltilgangen i virkemiddelapparatet for norske selskaper som bidrar til omstilling til fornybarsamfunnet gjennom verdiskaping, sysselsetting og nærings- og kompetanseutvikling. Ta høyde for at omstillingen er den største siden 2. verdenskrig!
- Ta i bruk den grønne offentlige «innkjøpsmuskelen»: Anskaff lav- og nullutslippsløsninger. Stimuler til innkjøp og innovasjon med høy klimavektning og lavt livsløpsfotavtrykk.
- Gjør omfattende investeringer i grønn næringsutvikling både i utlandet og Norge.
- Frem norsk samarbeid med utenlandske aktører om lavutslippsprodukter og fornybar energi.
- Frem konkurransekraft for lavutslippsløsninger ved å innføre økte CO₂-avgifter.
- Frem systematiske klimanettverk som for eksempel Eyde-nettverket og Klimanettverkene i Agder og Hordaland.
- Støtt utviklingen av produkter med lavt karbonavtrykk ved bruk og et standardisert system for livsløpsanalyse.
- Posisjoner Norge for produksjon av lavkarbonprodukter og -tjenester gjennom billig fornybar kraft, høy kompetanse, rent vann, stabile forhold og god tilgang til vannveier til marked.
- Ivareta arbeidstakere i omstillingen av Norge. Bygg videre på eksisterende kompetanse, tilby ny nødvendig kunnskap og sikre gode sosiale ordninger for å øke evnen og viljen til omstilling.

PILOTER OG GRØNNE NYSATSINGSOMRÅDER

- **Maritimt:** Gjør Norge til verdensleder på lav- og nullutslippsfartøy gjennom forskning, storskalatesting og offentlig, risikovillig kapital til et utvalg av nullutslippsfartøy og teknologier. Realiser konsepter som Short Sea Pioneer, Urban Water Shuttle, (NCE Maritime CleanTech), Revolt (DNV-GL) og utslippsfrie løsninger for supplyskip, hurtigbåter, fiskefartøy og Hurtigruten.
- **Overskuddskraft:** Gjennomfør ulike pilotprosjekt til demonstrasjon av eksport av norsk fornybar overskuddskraft, for eksempel datalagring, 3D-print, aluminiumsproduksjon og storskala hydrogenproduksjon til eksport.
- **Havvind:** Bygg demoanlegg for flytende havvindteknologi.
- **Nullutslippsindustri:** Støtt Norsk Industris veikart for «Økt verdiskaping med nullutslipp i 2050».
- **Materialer:** Videreutvikle materialer med lavt klimafotavtrykk som tre til bygg og aluminium i skip. Ta i bruk plussusteknologi for bygg, lavkarbonsement andre lavkarbon byggematerialer og byggemetoder. Innfør løsninger uten behov for graving i byggebransjen, som «No-Dig» der det er mulig.
- **IT:** Styrk utvikling og bruk av grønne IT-løsninger som autonome

kjøretøy, grønne datasentre, trafikk- og logistikk-løsninger, videokonferanse, smart strømstyring osv. Vurder fritak for avgift på elektrisitet for grønne datasentre og sikre fiberkabelkapasitet.

- **Bioøkonomi:** Frem bærekraftig bioøkonomi basert på biologiske avfallsressurser fra skog, landbruk, sjø og hav. Utvikle norske verdikjeder for fiskefôr, alger, bioolje og biodrivstoff. Frem bærekraftige biobaserte produkter som biomasse i sementproduksjon og bioplast.
- **Delingsøkonomi:** Legg til rette for piloter i delingsøkonomien som minsker forbruket og klimafotavtrykket, for eksempel deling av utstyr mellom virksomheter eller testnabolag med kun bildeling. Arbeidsrettigheter og skattegrunnlag må samtidig ivaretas i delingsøkonomien.
- **Sirkulær økonomi:** Øk materialgjenvinningen gjennom bedre design, gjenbruk, 3D-print fra gjenvunnet råmateriale, høyere sorteringsgrad og bruk av fjernvarme. Innfør differensierte avgifter for materialgjenningsgrad og kvalitet/ nytteverdi. Lovfest fem års garanti i kjøpsloven.

FORBRUK, OMBRUK, GJENVINNING OG AVFALL

Klimavalgalliansen krever: La folket bli en del av løsningen.

Utslippene fra avfallssektoren kommer hovedsakelig fra deponigass fra avfallsfyllinger og fra avløp og avløpsrensing. Brenning av avfall til fjernvarme hører inn under energiproduksjon. I tillegg bidrar produksjon og transport av varer og gods som nordmenn kjøper, til store utslipp i utlandet. I Norge havner mer enn hver femte handlepose i søpla.

Tiltak for å redusere utslippene i forbindelse med forbruk handler i hovedsak om å dempe overforbruk, fremme mer varige og lettere produkter med lavere livsløpsfotavtrykk og å legge til rette for delingsøkonomi, ombruk, gjenvinning, avfallsforebygging, økt sortering, materialgjenvinning og økt bruk av kompost og biorest.

«**Bærekraftige liv**» er en bevegelse av nabolag som startet på Landås i Bergen. Nabolagene inspirerer til levende «bygder i byen» med klimasmarte løsninger, meningsfulle naboskap, delingskultur, dyrking av egen mat og bedre ressursutnytting. Summen av mye smått begynner nå å bli stor. «Bærekraftige liv»-nabolag finnes i store deler av landet, og bevegelsen sprer seg fort.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- Styrk offentlig og frivillig informasjonsarbeid for redusert privat forbruk.
- Styrk omstillingsinitiativ som transition towns og «Bærekraftige liv» for gradvis omstilling fra fossilavhengig forbrukskultur til en bærekraftig lokaløkonomi og livsstil basert på fornybare energikilder, delekultur og bruk av lokale ressurser.
- Sett strengere kvalitets- og materialgjenvinningskrav og utvid reklamasjonsretten for produkter som importeres og selges i Norge.
- Sørg for at alle kommuner legger til rette for reparasjon og gjenvinning som en del av den lovpålagte husholdningsrenovasjonen.
- Vurder livssyklusanalyse av produkter og klimamerking for forbrukermarkedet.
- Innfør veiing og minimumsavgift på restavfall.
- Frem løsninger for delingsøkonomi og det å dele framfor å eie.
- Frem kompostering og produksjon av biogass fra eget avfall.
- Gjør klimavennlige alternativer lett tilgjengelige, og bruk skatte- og avgiftssystemet for å fremme klimavennlig handling.
- Styrk samarbeidet med skoler/utdanningsinstitusjoner om klimavennlig livsstil.
- Kommuniser klimamål og nødvendige tiltak tydelig til befolkningen.

REDUSER FOSSILT OG INVESTER I FORNYBART

Klimavalgalliansen krever: Brems norsk oljeutvinning og invester i klimaløsningen.

Utslipp fra olje- og gassutvinning utgjør nærmere 30 prosent av de norske klimagassutslippene og er den største kilden til utslipp fra norsk territorium.

I dag er det ingen sammenheng mellom norsk klimapolitikk og oljepolitikk. Ifølge FNs klimapanel må minst 3/4 av de kjente fossile energireservene bli liggende under bakken, men samtidig tildeler nå Norge nye letetillatelser for olje og gass i arktiske områder. Det vil ikke være rom for utvinninger fra disse områdene om Norge skal fylle sin del av Paris-avtalen. I forskningsmiljøet rapporteres det nå om så store metanlekkasjer ved gassutvinning at klimafordelen med gass sammenlignet med kull i mange tilfeller forsvinner i et 20 årsperspektiv. Det er i tillegg dypt urettferdig at Norge skal fortsette å utvinne sine ressurser hvis verden som helhet ikke kan gjøre det.

Norge er svært oljeavhengig og i tillegg dobbelt eksponert for fossil risiko. Både inntekter og investeringer er knyttet tett opp mot fossil sektor. Det er svært risikofyllt å sette dyrebar kapital inn på å lete etter nye reserver som uansett ikke kan utvinnes! De siste årene har oljeprisen stupt, mange har mistet jobben, og lønnsomhetsmarginene krymper. Svært få av de nye planlagte olje- og gassfeltene vil være lønnsomme med dagens pris. EU har en ambisiøs avkarboniseringsplan for oppvarming og kjøling som drastisk reduserer behovet for import av gass etter 2030, samtidig med at eventuelle leveranser av gass fra 23. konsesjonsområde er klare. Letetillatelser, leterefusjonsordninger og utbyggingsplaner må endres slik at ikke nasjonalformuen settes på spill i ulønnsomme fossile investeringer. Fram mot en nullutslippsverden i 2050 må det skje en kontrollert nedtrapping av olje- og gasssektoren.

Urgenda-stiftelsen saksøkte den nederlandske stat for manglende handling for å redusere egne klimagassutslipp. I juni 2015 vant de søksmålet. I Norge varsles nå søksmål mot den norske stat for brudd på Grunnlovens § 112 i forbindelse med åpning for nye letetillatelser for olje og gass i 23. konsesjonsrunde.

Arbeidsplassene det er behov for i sektoren, bør sikres gjennom mer ansvarlig drift og ved å sørge for at norsk olje og gass også reduserer sine klimagassutslipp kraftig. Av hensyn til klimaet og norsk økonomi bør fossilrisikoen reduseres ved å trekke investeringer ut av fossile næringer. Statens pensjonsfond, verdens største investeringsaktør, kan være med og sette betydelig fart i den grønne omstillingen i verden!

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- **Lag en konkret plan for nedtrapping av oljevirkosomheten i tråd målene i Paris-avtalen.**
- Avlys 23. konsesjonsrunde i henhold til grunnlovens paragraf 112. Innfør varig vern av Arktis, Lofoten, Vesterålen, Senja, Skagerrak og Mørkekysten mot olje- og gassvirkosomhet. Avslutt ordningen med tildeling i forhåndsdefinerte områder.
- Fjern dagens risikofylte avskrivingsregler og fradragmuligheter i leterefusjonsordningen.
- Reduser utslippene fra norsk gassvirkosomhet: Still høye krav til reduksjon av utslipp fra metanlekkasjer, leting, infrastruktur, materialer, energibruk, «fakling» og transport.
- Elektrifiser landanlegg og sikre omfattende og systematisk utslippsreduksjon for disse.
- Elektrifiser offshoreinnretninger med lang levetid, for eksempel ved bruk av brenselceller eller flytende vindmøller. Vurder etterbruk av installasjoner til for eksempel fornybare «tankeasjoner» for skip.
- Mål og offentliggjør samlet karboneksposering for Statens pensjonsfond utland. Iverksett tiltak for å redusere karboneksposering, og se Norges økonomi og oljefondets investeringer i sammenheng. Hindre uthuling av verdier, og trekk investeringer ut fra selskaper med mer enn 10 prosent av virksomheten knyttet til kull, olje eller gass der det er mulig. Trekk SPU's investeringer ut av all fossil energi og alle selskaper involvert i verdikjeden tilknyttet dette, som transport og finansiering. La dette også gjelde selskaper som er involvert i regnskogødeleggelse.
- Utvid investeringsmandatet til SPU til også å gjelde grønne fond og unoterte aksjer i grønn infrastruktur, for eksempel fornybar energiproduksjon og distribusjon. Sett dette mandatet til 10 prosent av forvaltningskapitalen.

KLIMA- TILPASNING

Klimaet er allerede i endring, og Norge blir berørt i form av ekstremvær: hetebølger som påvirker arbeidsmiljø og folkehelse, intens nedbør som skaper overvann i byer og tettsteder, kraftige uvær, skred og flommer som ødelegger infrastruktur som vei, jernbane, kraftnett og havner.

Selv ved kutt i utslipp av klimagasser nå må vi tilpasse oss uunngåelige klimaendringer som et resultat av de akkumulerte klimagassene i atmosfæren. Klimaendringene vil påvirke de fleste sektorer og tjenesteområder, med store geografiske variasjoner. Kommunesektoren vil trenge betydelige ressurser for å sikre bygg, infrastruktur og innbyggere mot konsekvensene av klimaendringene. Infrastrukturen må forsterkes, og energibehovene må tilpasses. I tillegg vil produksjonsforholdene i landbruket endres, og matsikkerheten bør skjerpes.

Forsvaret etterlyser en grundig risiko- og sårbarhetsanalyse og tiltaksplan for norsk matforsyning og matsikkerhet. Klimaendringene vil påvirke matproduksjonen og matsikkerheten globalt og kan få store humanitære konsekvenser som sult og politisk uro. Knapphet på mat forsterker politisk misnøye og kan utløse katastrofale konflikter. Norge er sterkt avhengig av importert mat, matkorn og fôr til både hav- og landbruksnæringene og er sårbart for produksjonssvikt i landene vi importerer fra.

EKSEMPLER PÅ RELEVANTE TILTAK:

- **Sørg for en helhetlig risikostyring for hele landet.** Inkluder resultater fra klimamodeller i risikoanalyser for å forstå hvordan temperatur, nedbør og vind endrer seg lokalt.
- Kartlegg risikoområder for klimapåvirkning, og identifiser tiltak som iverksettes.
- Opprett et nasjonalt klimatilpasningsfond for finansiering av tiltak.
- Styrk klimaberedskapen for å sikre liv, helse og infrastruktur ved uvær, ras og flom. Samarbeid tett med næringsliv, frivillig sektor og Forsvaret om dette.
- Bygg kompetanse hos plan- og byggesaksbehandlere, slik at klimahensyn og tilpasning blir tatt hensyn til og vurdert ved etablering av nye boligfelt og næringsområder.
- Still krav i regulerings- og byggesaker om fordrøying/infiltrasjon av overvann for å redusere faren for flom i byer og tettbebygde strøk; benytt tiltak som grønne tak og urbant landbruk.
- Sørg for at infrastruktur som overvannshåndtering og veidekke er tilstrekkelig dimensjonert og vedlikeholdt for framtidens klimaufordringer.
- Innfør nødvendige tiltak for å øke norsk matsikkerhet og selvforsyningsgrad.

REFERANSER

- 2015 Paris agreement http://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris/index_en.htm
- 2030-mål om 80 prosent reduksjon
- <http://naturvernforbundet.no/gefile.php/Dokumenter/h%C3%B8ringsuttalelser%20og%20brev/2015/Klima/150128-klima-Norges%20klimam%C3%A5l.pdf>
- <https://www.sv.no/wp-content/uploads/2014/12/Norges-klimam%C3%A5l-2030-endelig-rapport.pdf>
- <https://www.kirkensnodhjelp.no/globalassets/lanserte-rapporter/ny-2014-klimarapport-final-web.pdf>
- Strong 2 degree pathway GDR 2015 <https://climateequityreference.org/calculator-information/mitig-path-overview/>
- Höhne et al. 2013 <http://www.ecofys.com/files/files/ecofys-2013-feasibility-ghg-phase-out-2050.pdf>
- Grunnlovens § 112 https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_6#KAPITTEL_6
- Klimavalgalliansen <http://www.klimavalgalliansen.no/>
- Miljødirektoratet – Kunnskapsdokument for lavutslippsutvikling <http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M386/M386.pdf>
- Største norske utslippspunkt <http://www.norskeutslipp.no/no/Komponenter/Utslipp/Klimagasser-CO2-ekvivalenter/?ComponentType=utslipp&ComponentPageID=1166&SectorID=600>
- Fossilfri by Bergen 2030 https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00271/Rapport_Gr_nn_Strat_271539a.pdf
- Britisk klimalov http://awsassets.wwf.no/downloads/wwf_a4_report_engelsk_klimalov_mandag4_mail.pdf
- EUs krav om landstrøm i større havner innen 2025 <http://www.tu.no/artikler/alle-viktige-havner-i-europa-ma-ha-landstrom-innen-10-ar/193816>
- Powerhouse <http://www.powerhouse.no/om/>
- <http://www.powerhouse.no/prosjekter/kjorbo/>
- Joseph E. Stiglitz' karbonprismodell <http://phys.org/news/2015-07-scientists-issue-carbon-price-curb.html>
- James Hansens karbonprismodell <http://atomicinsights.com/james-hansen-takes-stage-at-cop21-to-explain-carbon-fee-and-dividend/>
- Urban Water Shuttle / Short Sea Pioneer <http://www.maritimecleantech.no/content.aspx?page=105062&newsarticle=35077>
- The Revolt <https://www.dnvg.com/technology-innovation/revolt/index.html>
- State of Green <https://stateofgreen.com/en>
- Bærekraftige liv <http://www.barekraftigeliv.no/>
- Transition towns https://en.wikipedia.org/wiki/Transition_town
- Fransk lovforbud mot kasting av mat <http://www.oikos.no/aktuelt/fransk-lovforbud-mot-kasting-av-mat>
- Hagejord en klimabombe <http://www.framtiden.no/201504296758/aktuelt/mat/hagejord-er-en-klimabombe.html>
- Kombinert melk- og kjøttproduksjon <http://www.nibio.no/nyheter/endret-kosthold-gir-bedre-klima-og> <http://forskning.no/blogg/matbloggen/promper-norske-kyr-mye>
- Fransk 4-promille-initiativ <http://www.bondelaget.no/nyhetsarkiv/fransk-statsminister-stars-saman-med-bondene-article83026-3805.html>
- Forsvaret frykter matsvikt <http://www.klassekampen.no/article/20160108/ARTICLE/160109944>
- Fjern leterefusjonsordningen <https://www.changemaker.no/klima-og-miljo/petroleumsnaeringen>
- The Urgenda Climate Case <http://www.urgenda.nl/en/climate-case/>
- Veikart for prosessindustrien https://www.norskindustri.no/siteassets/dokumenter/annet/veikart-for-prosessindustrien_web.pdf
- Metanlekkasjer fra gass <http://energiogklima.no/kommentar/killingsland-bagatelliserer-klimarisiko-ved-bruk-av-gass/>

WWW.KLIMAVALGALLIANSEN.NO
[#KLIMAVALG](https://twitter.com/KLIMAVALG)